

GÜLŞEN-İ ŞU'ARÂ TEZKİRESİNDE ŞAİRLERİN HÂL TERCÜMELERİ STATUS HISTORIES OF POETS IN GÜLŞEN-İ ŞU'ARÂ COLLECTION OF BIOGRAPHIES

Fırat SEVİNÇ*

Öz

Tezkire, herhangi bir alanda ün salmış kişilerin hayatlarını anlatan ve onların eserlerinden bahseden yazılı türünler olarak ifade edilir. Şairleri ele alanlarına ise şair tezkireleri denir. Şair tezkireleri klasik Türk şiirinin ana kaynaklarından. Klasik Türk edebiyatındaki ilk şair tezkireleri insan unsurunu ön plana çıkarır. Tezkirelerin şairlerin doğum yeri, adı, mahlası, lakap ya da meşhur adları, hayatındaki önemli değişiklikler, ölümü, mezar yerleri, eğitim durumu, meslek hayatı ve edebî kişiliği hakkında bilgiler vermesi bakımından önemi büyüktür.

İnsan unsurunu ön plana çıkaran tezkirelerden biri de 16. yüzyıl yazar ve şairlerinden Ahdî'nin dört ravzadan oluşan Gülşen-i Şu'arâ'sıdır. Bağdat ve çevresindeki şairleri ele alan Gülşen-i Şu'arâ'da, şairlerin maddi ve manevi hâl tercümelerine sıkça yer verilir. Tezkirede manevi hâl tercümelerinin daha çok verildiği görülür. Bunda klasik Türk edebiyatındaki klasikleşmiş tezkire formatının ve Osmanlı yaşam tarzını kapsamış olan tasavvuf, tekke ve tekke mensuplarının etkisi vardır. Ahdî'nin bazı şairler hakkında kesin hükümler vermesi onları bizzat tanıdığını ya da onlarla yakın temas hâlinde olduğunu belirtir.

Anahtar Kelimeler: Ahdî, Gülşen-i Şu'arâ, Tezkire, Hâl, Tercüme.

Abstract

Tezkire (biography), are written works about lives and works of people who acquired fame in any field. The ones about poets are called poet biographies. Poet biographies are one of the main sources of classical Turkish poetry. The first poet biographies in classical Turkish literature feature human factor. Biographies are of importance as they provide information about birth places, names, pen names, nicknames or known names, deaths, places of graves, educational background, occupational lives and literary identities of poets and important changes in their lives.

One of the biographies featuring human factor is Gülşen-i Şu'arâ written by Ahdî, an author and poet from 16th century and the work is composed of four parts In Gülşen-i Şu'arâ which is about poets living in Baghdad and in its environs, material and moral lives of poets are frequently mentioned. It is seen that moral lives are mentioned more in the biography. Biography format which became a classic in Turkish literature and mysticism, lodges and members of lodges have an influence on this. Definitive judgments of Ahdî about some poets indicate that he either knew them in person or had close contact with them.

Keywords: Ahdî, Gülşen-i Şu'arâ, Tezkire (Biography), Status, Translation.

GİRİŞ

Edebiyat alanında ünlü olmuş kişilerin, -özellikle şairler- biyografilerini ve sanatçı kişiliklerini anlatıp çalışmalarından örnekler veren eserlerin genel adına (Pala, 1999, 132) tezkire denir. Başlangıçta tarih kitapları içinde yer alan bu edebî tür, zamanla bağımsız bir hâl almış, dinî şahsiyetleri ve çeşitli meslek gruplarından insanları tanıtan eserlere dönüşmüştür (Kiremitçi, 2015, 331). Şair eksenli ilk tezkire, Tabakâtü's-Şu'arâ ismiyle yazılmış olup tezkirenin yazarı Muhammed b. Sallam el-Cumâhî'dir (İsen, 2011, 8).

Tezkirelerde Allah ve Hz. Muhammed için duada bulunulduktan sonra eserin yazılış amacından bahsedilir (İsen, 2015, 35). Daha sonra eserin biyografi kısmına geçilir ve eser bir hatimeyle sonlandırılır. Şair tezkirelerinin biyografi kısmında şairlerin doğum yeri, adı, mahlası, lakap ya da meşhur adları, hayatındaki önemli değişiklikler, ölümü, mezar yerleri, (Yılmaz, 1988, 492) eğitim durumu, meslek hayatı ve edebî kişiliği hakkında bilgiler verilir. Az da olsa, maddi ve manevi hâl tercümesi olarak belirttiğimiz, şairlerin fiziksel, ruhsal ve davranış özelliklerini belirten ifadeler kullanılır.

Tezkire yazarları tezkirelerde şairin ortaya koyduğu eserden ziyade, şairin kendisine yönelerek insan unsurunu ön plana koyar (Canım, 2014, 310). Bundan dolayı şairlerle ilgili olarak yapılan değerlendirmeler çoğu zaman sübjektiftir (Aça vd., 2009, 435). Şairin mevki ve makam bakımından iyi bir derecede olması, bu durumu daha da abartılı bir hâle getirir. Şairlerle ilgili olarak neredeyse olumsuz bir eleştiriye rastlanmaz.

16. yüzyıl şair tezkireleri insan eksenlidir. Tezkirelerde ele alınan şairlerin eğitim durumu, meslek hayatı, edebî kişiliği ve iktidarla olan ilişkileri gibi hususlara bolca yer verilirken şairlerin fiziksel, ruhsal ve davranış özelliklerine hiç yer verilmediği ya da bunlara çok az değinildiği görülür. Bu da bir şairin fiziksel,

*Dr., MEB

ruhsal ve davranış özelliklerinin, şairin hayatını ve şairliğini ne derece etkilediği konusunda fikir edinilmesini güçleştirir.

Modern biyografilerde insan tüm yönleriyle ele alınır ve tanıtılır. Şair tezkirelerinde ise ele alınan kişilerin fiziksel, ruhsal ve davranış durumlarının göz ardı edildiği görülür. Bu durumun çeşitli nedenleri vardır. Birincisi, övgüyle dolu olan tezkirelerde fiziksel ve ruhsal bakımdan övülmeye lâyık kişilerin daha çok padişahlar, şehzadeler, üst bürokrasi ve âlimler olarak görülmesidir. Zamanın şartları ve anlayışı böyle gerektirmektedir. İkincisi ise, zikredilen şahısların velinimet olarak kabul edilmesi ve yükselme olanaklarının bu şahıslara bağlı olmasıdır.

İnsan unsurunun ön planda tutulduğu 16. yüzyıl tezkirelerinden biri de Ahdî'nin Gülşen-i Şu'arâ'sıdır. Bağdatlı Ahdî olarak da bilinen Ahdî, 16.yüzyılda yaşamış bir Osmanlı tezkire yazarı ve şâiridir (Solmaz, 2005, 1). Ahdî'nin tezkire tarzındaki eseri Gülşen-i Şu'arâ, 971/1564-1002/1593 yılları arasında Sultan Selim'e yazılmış olup Anadolu'da yazılan üçüncü tezkiredir (Şentürk vd., 2015, 420). Gülşen-i Şu'arâ tertip bakımından daha sonra bir ravza eklenmek suretiyle dört ravzadan oluşturulmuş, esere yeni hâl tercüme eklenmiştir. Ayrıca mevcut hâl tercümelerinde bulunan maddelerdeki bilgilere ilaveler yapılmıştır (Akün 1988, 511). Şemsî, Hüsnî, Rindî, Zühdî, Murâdî, Hüznî, Fazlî, İlmî, Zâyî ve başkalarının hayat ve yaratıcılığı hakkında ilk malumatları verdiği için (Musalı, 2011, 682) ayrı bir önem arz eder.

Gülşen-i Şu'arâ, maddi ve manevi hâl tercümelerine yer veren bir tezkire olması bakımından bu makalede ele alınmıştır. Gülşen-i Şu'arâ'nın yazarı Ahdî, eserinde daha çok Osmanlı Devleti'nin doğu bölgesindeki şairlere yer vermiş, şairlerin tezkirelerdeki klasik tanıtımının yanında onların fiziksel, ruhsal ve davranış özelliklerinden de bahsetmiştir. Tezkirede şairlerin maddi ve manevi hâl tercümesi boyutundaki özelliklerini belirtirken birçok farklı ifade kullanmıştır. Bunlar genellikle abartılı ve olumlu ifadelerdir. Az da olsa olumsuz ifadeler mevcuttur.

Ahdî'nin ele aldığı şairlerle ilgili olarak, maddi ve manevi hâl tercümesini yaparken bazı kelimeleri sıkça bazılarını da nadiren kullandığı görülmektedir. Bu durum aşağıda birinci tabloda görülmektedir. İkinci tabloda ise şairlerin hâl tercümeleriyle ilgili cümle bazında kullanımlara yer verilmektedir.

1. Hâl Tercüme İle İlgili Kelime Bazında Kısa Kullanımlar

Gülşen-i Şu'arâ tezkiresinde şairlerin hâl tercümeleriyle ilgili çeşitli kullanımlar mevcuttur. Bu kısımda maddi ve manevi hâl tercümesini belirten kelime bazındaki kullanımlara yer verilmiştir. Aşağıdaki tabloda da görüleceği üzere kelime bazındaki kullanımlar daha çok şairlerin manevi hâl tercümeleriyle ilgilidir.

Tablo 1: Kelime Bazında Kısa Kullanımlar

A	Âdemî-hilkat beyne'l-akrân hüb, âdemî-siret ü melek-hilkat kimse, ahlâk-ı hamîde ile evvâhda mezkûr, ahlâk-ı hamîde makbûl-i yârân, ahlâk-ı hamîde ile marûf, ahlâk-ı hamîde ile mevsûf, ahlâk-ı hamîde ile mezkûr, ahlâk-ı hamîde ile yegâne-i âfâk, ahlâk-ı pesendide ile mevsuf, akl ü kiyâsetle makbul, akrânı içre makbûl, âsûde-hâl ve müreffehü'l-bâl olan beni âdem, âşık-pîşe.
B	Bende-i ehl-i mezheb kimesne, bende-i sâhibân-ı mezheb, bî-kayd u nâ-murâd kimse, bir gözi kör ve birisi nûr-ı basardan dür, bî-tâb ü mehcûr.
D	Dervîş-meşreb, dervîş-sıfât, dervîş- siret, dervîş-nihâd, dervîş-nijâd, dilkeş, dil-pezir, dîn ü diyânetle bî-hemtâ.
E	Ehl-i dil kimesne, ehl-i meşreb, esîr-i musâhabet kimesne, evsâf-ı hamîde ile ârâste, evsâf-ı pesendide ile mevsûf kimesne.
F	Ferzânelıkda tâk kimesne.
G	Gönlü hüşyâr, güler yüzlü nedîm-i devrân, gül gibi şâd ü handân, günahkâr.
H	Halîmü'n-nefs, haste-sıfât kimesne, hilm ü hayâ ile pirâste, hoş-fehm, hoş-sohbet, hoş-tab, hüb endişe ile âşık pîşe, hüb-hilkat kimesne, hüb-itikâd kimse, hüb-nijâd, hüb-siret, hüb-sohbet kimesne, hüb-tab, hulk-ı azîm ile güzîde-i cumhûr, hulk-ı azîm ile makbul, hulk-ı azîm ile yâr-ı kerîm kimesne, hüsn-i hulk cemîl, hüsn-i hulkla mezkûr, hüsn-i hulkla pirâste, hüsn-i hulk ile mevsuf, hüsn-i hulk ile pesendide-i cumhûr, hüsn-i itikâd ile mezkûr.
İ	İhtiyâr-ı tarikat şîar kimesne.
K	Kaşî hilâl, kemâlât ile ârâste.
L	Lâubâli-mezheb, lâ-ya'kıl-ı bed-mest ü üftâde, letâyif-i latifi bî-hadd ü lâyuad.
M	Makbûl-i erbâb, makbûl-i herkes, mâlik-i hulk-ı azîm, merdmân-ı sâhib-kerem, meşhûr-ı zamân, muhibb-i ehl-i marîfet kimesne, muîn-i fukarâ, muhibb-i fukâra kimesne, musâhabet-i dervîşâne ile hem-dem-i yârân, musâhabeti nâzûk-edâ ile safâ- bahş, mülâzemet-i cevânân-ı hüb-sûret.

N	Nâ-murâd kimse, nâ-murâd u nâtüvân kimesne, nâzük-tab, nâzük ü bârik, nedîm-i sitem-i zârif kimesne, nezâketle ârâste, nezâket-i tab ve zerâfet-i vasfla ârâste, nik-nijâd kimse, nikû-husâl, nikû-hû kimesne, nikû-itikâd kimesne, nikû-nijâd kimesne, nikû-sîret, nikû-hilkat, nizâr u nahîf ü bî-cân, nûr-ı çeşm-i zurafâ, nüktedân.
P	Pâk-dîl, pâk-haseb kimesne, pâk-itikâd, pâkize-itikâd kimesne, pâkize-haseb kimesne, pâkize-nijâd kimesne, pâk-meşreb, pâkize-tynet, pâk-mezheb kimesne, pâk-nihâd, pesend-i ehl-i hikmet ve çâresâz-ı erbâb-ı marîfet kimesne, peyrev-i ehl-i tarab, peyrev-i ehl-i mezheb.
R	Rind-i bâde-perest kimesne, rind-i mey-har, rind ü lâubâli.
S	Sâf-meşreb kimesne, sâhib-akl-ı selîm, sâhib-adl ü dâd, sâhib-endîşe, sâhib-hüsn, sâhir-i zarîf kimesne, ser-âmed-i cevânân-ı mâh-likâ, serdâr-ı merdân-ı evbâs kimesne, sohbet-i has sahibi, sohbeti hûb ve şûh-tab kimesne.
Ş	Şâd-mân kimesne, şîrin-sohbet, şuh-tab, şurîde-hâl u perîşân.
T	Tabî pür-hiddet, tab-ı safî sıdk u safâ ile ârâste, takvâ vü tahâretle makbûl-i cumhûr.
V	Vücûd-ı huçeste-simât.
Y	Yâr-ı latîf, yâr-ı pâk-nijâd.
Z	Zaif ü nâtüvân, zât-ı melekû's-sifât, ziyâde nâ-murâd kimesne.

2. Hâl Tercümeleleriyle İlgili Cümle Bazında Kullanımlar

Tezkirede Ahdî'nin şairlerle ilgili yapmış olduğu hâl tercümelerine örnekler aşağıda sıralanmıştır. Bu örneklerin çoğu baştan ya da sondan devam eden cümleler şeklindedir. Bu cümlelerde görüleceği üzere hâl tercümesini ifade eden cümleler manevi mahiyettedir.

Tablo 2: Cümle Bazında Kullanımlar

Adlî Efendi:	... sâhib-akl-ı selîm ve mâlik-i hulk-ı azîmdürler (Solmaz, 2018, 87).
Âfitâbî:	Tab-ı nâzûki nezâketle ârâste ve zihn-i sâfî hüsn-i hulkla pirâstedür (Solmaz 2018: 87).
Ahmed Paşa:	Akrânına nüktedânîlıkla fâyık u gâlib ... (Solmaz, 2018, 83).
Âgehî:	... şuh-tab u hoş -sohbet... (Solmaz, 2018, 107).
Âlî:	...hulk-ı azîm ile güzîde-i cumhûr ve akrânı içre makbuldür (Solmaz, 2018, 226).
Ânî Efendi:	... re'y ü tedbir ile sâhib-adl ü dad... (Solmaz, 2018, 103).
Ârâmî:	Zirâ ki ziyâde dervîş-nihâd u pâkize-itikâd kimesnedür (Solmaz, 2018, 114).
Arifî-i İstanbûlî:	...hüsn-i hulk ile pesendîde-i cumhurdur... (Solmaz, 2018, 233).
Atâ:	...müdâvemet-i berşden gâyet za'îf ü nâtüvân ve tenâvül-i kahve ve afyondan nizâr u nahîf ü bî-cân olmuşdur (Solmaz, 2018, 231).
Atikî:	...dil-i şikestesî hayrân u rind-i bâde-perest kimesnedür (Solmaz, 2018, 235).
Behîştî:	... Zât-ı şerîfî kemâlât ile ârâste ve unsur-ı latîfî hilm ü hayâ ile pirâstedür (Solmaz, 2018, 116).
Bidârî:	... vâdî-i zarâfetde gönü hûşyâr u rind-i mey-hâr idi (Solmaz, 2018, 122).
Cevherî Çelebi:	... inde'l-ukalâ sâhir-i zarîf kimesnedür (Solmaz, 2018, 130).
Cevrî Çelebi:	Hadd-ı zâtında yârân arasında yâr-ı latîf ve nedîm-i sitem-i zârif kimesdür (Solmaz, 2018, 130).
Cüdâyî-i Acem:	...şûh-tab u hoş-sohbet olup...(Solmaz, 2018, 133).
Dâî Efendi:	... ahlâk-ı hamîde ile efvâhda mezkûrdur (Solmaz, 2018, 83).
Dânişî Efendi:	Hadd-ı zâtında âdemî-hilkat ve nikû-sîret şöyle ki ahlâk-ı hamîde ile yegâne-i âfâk... (Solmaz, 2018, 154).
Derûnî:	... rûz u şeb ayş u nûş ile şâd-mân kimesdür (Solmaz, 2018, 156).
Derûnî:	Bî't-tab dervîş-meşreb ve pâk-mezheb kimesnedür... (Solmaz, 2018, 157).
Derûnî:	Egerçî nefsinde dervîş-nijâd ve bî-kayd u nâ-murâd kimse idi (Solmaz, 2018, 157).
Dervîş Beg:	... sâhib-adl ü dâd ve mîr-i pâk-nihâddur (Solmaz, 2018, 85).

Derviş Çelebi:	... derviş-nihâd ve pâkize-nijâd kimesnedür (Solmaz, 2018, 155).
Edâyî:	...hüs-n-i hulk ile mevsûfdur (Solmaz, 2018, 113).
Emîr Çelebi:	...hoş tab' u ehli meşreb ve seyyid-i âli-neseb ve emîr-i pâk-haseb kimesnedür (Solmaz, 2018, 107).
Emrî Çelebi:	...nefsü'lemr dervîş-sifât ve âdemî-sîret ... (Solmaz, 2018, 99).
Fânî:	...haste-sifât kimesnedür (Solmaz, 2018, 249).
Fedâyî:	...nikû-hilkat ve âdemî-sîret merdüm-zâdedür (Solmaz, 2018, 251).
Fedâyî-i Edirnevî:	...sâhib-hüs ü hûb-nefes kimesne idi (Solmaz, 2018, 251).
Fenâyî:	...herkes sohbet-i hassına tâlib (Solmaz, 2018, 250).
Ferâgî:	... dervîş-meşreb ve itikâd-ı pâk ile bende-i ehl-i mezheb kimesnedür (Solmaz, 2018, 248).
Ferdî-i Acem:	Hadd-ı zâtında şûh-tab u şîrîn-sohbet... (Solmaz, 2018, 247).
Feyzî:	... zât-ı melekü's-sifâtlarında mevdû olan istidâd-ı kâmile muktezâsı... (Solmaz, 2018, 97).
Fikrî Beg:	... yegâne-i âfâk ve ferzânelıkda tâk kimesnedür (Solmaz, 2018, 96).
Fikrî Efendi:	...hoş-fehm ü şûh-tab ve dervîş-nihâd u hûb-i tikâd kimsedür... (Solmaz, 2018, 242).
Firâkî:	...makkûl-i erbâb u ehl-i dil kimesnedür (Solmaz, 2018, 245).
Fürûgî:	...seyyid-i pâkize-haseb kimesnedür (Solmaz, 2018, 247).
Gammî Beg:	Berhilâf-ı mahlas bir güler yüzlü nedim-i devrân ve zarâfet ü nezâketle hemîşe gül gibi şâd ü handân dâimâ neşât üzredür (Solmaz, 2018, 238).
Gedâyî:	...dervîş-meşreb ve peyrev-i ehl-i tarab olmagın... (Solmaz, 2018, 257).
Gubârî Çelebi:	Hadd-ı zâtında dervîş nihâd u pâk-itikâd kimesnedür (Solmaz, 2018, 236).
Günâhî:	...nefsinde dervîş-nihâd u pâkize-nijâd ve nikû-itikâd kimesne iken kendü acz-i tarikıyla dergâh-ı İlâhî ve bargâh-ı nâmütenâhîde me'âsî vü günâhkâr ve melâmet-i zerre-i rûzgâr add itmiş (Solmaz, 2018, 257).
Hâletî Efendi:	Hoş-sohbet ü nâzûk-tab kimesnedür (Solmaz, 2018, 133).
Harîmî Beg:	... hulk-ı azîm ile yâr-ı kerîm kimesnedür (Solmaz, 2018, 135).
Hasrî:	Hayli nezâket-i tab' ve zerâfet-i vasfla ârâste... (Solmaz, 2018, 140).
Hatemî Beg:	El-hak sohbeti hûb ve şûh-tab kimesnedür (Solmaz, 2018, 146).
Haydar Çelebi:	...dervîş-nihâd ve nikû-nijâd kimesnedür (Solmaz, 2018, 138).
Hayretî:	Rind-i lâubâli ve pâk-meşreb ve peyrev-i ehl-i mezheb ve dervîş-sifât ve nikû-hilkat tab'-ı nâzûkî... (Solmaz, 2018, 136).
Hilâlî:	Hayli nâzûk ü bârik... (Solmaz, 2018, 302).
Hilâlî:	Kaşî hilâl dimekle meşhûr-ı zamân... (Solmaz, 2018, 302).
Hüdâyî Çelebi:	...ahlâk-ı hamîde ile efvâhda mezkûr... (Solmaz, 2018, 299).
Hüsrevî:	Zümre-i mülâziminden dervîş-sifât ve âdemî-hulkat beyne'l-akrân hûb... (Solmaz, 2018, 150).
Iydî:	Pâk dil ü sâf meşreb kimesnedür (Solmaz, 2018, 235).
Izârî:	...ahlâk-ı hamîde ile ma'rûf ve evsâf-ı pesendide ile mevsûf kimesne imiş (Solmaz, 2018, 230).
Îlâhî:	Hadd-ı zâtında tab'ı pür-hiddet ve zihni hoş-sohbet rind ü lâubâli olduğu ... (Solmaz, 2018, 115).
Kandî:	...nâ-murâd kimse imiş (Solmaz, 2018, 252).
Kelâmî:	...sâhib-i post u kisvet bir ihtiyâr-ı tarikat-şîâr kimesnedür (Solmaz, 2018, 256).
Keyfî:	...ziyâde nâ-murâd u nâtûvân kimesnedür (Solmaz, 2018, 257).
Kurbî:	...merdmân-ı sâhib-keremendür (Solmaz, 2018, 254).
Lâhikî:	...Kendü dahi bi't-tab halîmü'n-nefs ve sifât-ı hamîde ile ve ahlâk-ı pesendide ile makkûl-i herkesdür (Solmaz, 2018, 261).
Latîfî-i Hânende:	Hadd-ı zâtında dervîş-meşreb ve peyrev-i ehl-i tarab ve bende-i sâhibân-ı mezheb olmagın... (Solmaz, 2018, 260).
Lâyihî:	...fakr u fenâ ehli yanında dil-pezir geçinür (Solmaz, 2018, 260).

Medhi-i İstanbûlî:	...nûr-ı çeşm-i zurafâ ve ser-âmed-i cevânân-ı mâh-likâ idi (Solmaz, 2018, 283).
Merâmî:	Hoş fehm ü hûb-tab kimsedür (Solmaz, 2018, 280).
Meşâmî Beg:	...hâtr-ı âtur-ı huçeste etvârı evsâf-ı hamîde ile ârâstedür (Solmaz, 2018, 269).
Meşrebî:	Şûh-tab u hoş sohbet... (Solmaz, 2018, 278).
Mevlânâ Ahmed Zarîf:	...hoş-tab u hûb-sohbet kimesnedür (Solmaz, 2018, 112).
Mevlânâ Sünnî:	Dervîş-sıfât ve âdemî-sîret ü melek-hulkat kimsedür (Solmaz, 2018, 179).
Mîrek Hekîm:	...ahlâk-ı hamîde ile mevsûf... (Solmaz, 2018, 272).
Muhtârî:	...mazzâmî kendü gibi dilkeş... (Solmaz, 2018, 275).
Muîni Çelebi:	...adl ü âdâletle muîn-i fukarâ ve dîn ü diyânetle bî-hemtâ asl-ı nîkû-zâdî dervîş-nihâd... (Solmaz, 2018, 271).
Murâdî-i Acem:	...dervîş-nihâd ve gâyetde pîr-i nâ-murâd hemîşe takva vü tahâretle pâk-itikâd... (Solmaz, 2018, 281).
Müdümi Beg:	...elsîne-i yârânda hüsn-i hulka mezkûr hadd-ı zâtında dervîş-nihâd u pâk-i itikâd hûb sohbet ve muhibb-i ehl-i marîfet kimesnedür (Solmaz, 2018, 270).
Nâlişi:	Hadd-ı zâtında dervîş-nihâd ve devr-i rûzgârda nâ-murâd kimesnedür (Solmaz, 2018, 291).
Nâlişi:	Mezkûrun bir gözi kör ve birisi nûr-ı basardan dır... (Solmaz, 2018, 291).
Nâmî Çelebi:	...kâffe-i enâm içre hüsn-i itikâd ile mezkûr... (Solmaz, 2018, 286).
Nâzüki:	Hadd-ı zâtında bu deyr-i kuhen içre da'imâ musâhabeti nâzüki-edâ ile safâ-bahş... (Solmaz, 2018, 291).
Nevî Çelebi:	...dervîş hilkat ve âdemî-sîret nîkû-husâl... (Solmaz, 2018, 284).
Ömer Beg:	Zât-ı ferhûnde-sıfâtı ve vücûd-ı huçeste-simâtı fehm ü firâsetle pesend-i tabâyi-i vüzerâ-yı kâmil ve re'y-i âlem-ârâsî akl ü kiyâsetle makbûl-i ümerâ-yı âdildür (Solmaz, 2018, 88).
Penâhî:	Hadd-ı zâtında sünnî mezheb ve nîkû-sîret ve ehl-i meşreb ve hoş sohbet kimesne idi (Solmaz, 2018, 121).
Rahimî Beg:	... hadd-ı zâtında hoş sohbet... (Solmaz, 2018, 163).
Refî Çelebi:	Hadd-ı zâtında dervîş-nihâd u pâk-itikâd kimesnedür (Solmaz, 2018, 168).
Rıfâtî-i Balikesrevî:	... Hûb-sîret ve âdemî-hilkat kimsedür (Solmaz, 2018, 170).
Riyâzî-i Üskübî:	Bî't-tab hoş-fehm ü hûb-sohbet... (Solmaz, 2018, 164).
Rumûzî Çelebî:	... muhibb-i fukarâ kimesnedür (Solmaz, 2018, 167).
Rusûhî-i Hamîdî:	... esîr-i musâhabet kimesne idi (Solmaz, 2018, 171).
Sâfî:	Elhak ahlâk-ı hamîde ile makbûl-i yârân ve pesend-i ehl-i hikmet ve çâre-sâz-ı erbâb-ı marîfet kimesnedür (Solmaz, 2018, 203).
Sâlikî:	... rûz u şeb hûb endîşe ile âşık-pîşe ve hemîşe bu deyr-i harâb-âbâda bâde-i nâbla lâ-yakıl-ı bed-mest ü üftâde vü şurîde-hâl ü perişân... (Solmaz, 2018, 185).
Sarfî:	Şûh tab u hoş-sohbet ve dervîş-sıfât u âdemî-hilkat kimesnedür (Solmaz, 2018, 204).
Serhengî:	Gâyetde nîkû-hû kimesnedür (Solmaz, 2018, 179).
Sıdkî-i Diger:	Tab-ı sâfî sıdk u safâ ile ârâste... (Solmaz, 2018, 202).
Sihri:	... hemîşe mülâzemet-i cevânân-ı hûb-sûreti eksük komaz (Solmaz, 2018, 184).
Siyâmî:	Dervîş-nihâd ve nîk-nijâd kimse geçinür (Solmaz, 2018, 206).
Siyâhî:	Dervîş-sîret ve hûb-hilkat kimesnedür (Solmaz, 2018, 177).
Şerhî:	Deyr-i cihânda âsûde-hâl ve müreffehü'l-bâl olan beni âdemdendir (Solmaz, 2018, 192).
Şevkî:	Ziyâde nâ-murâd kimesnedür (Solmaz, 2018, 193).
Tâbî:	Hadd-ı zâtında pâk meşreb ve lâubâli-mezheb olmagın... (Solmaz, 2018, 125).
Tâbî-i Büzürg:	... musâhabet-i dervîşâne ile hem-dem-i yârân ve letâyif-i latîfi bî-hadd ü lâyuaddur (Solmaz, 2018, 125).
Tâbî-i Küçek:	... hadd-ı zâtında rind ü lâubâli âşıklıgla efvâhda mezkûr gâh ayş ü nûş ile kâm-yâb ve gâh âteş-i firkat ile bî-tâb ü mehcûrdur (Solmaz 2018: 124).
Türâbî:	... Cevân-ı hâk-nihâd ve yâr-ı pâk-nijâd kimsedür (Solmaz, 2018, 125).
Ulvî Beg:	Hadd-ı zâtında şûh-tab u hoş-sohbet... (Solmaz, 2018, 223).

Usûlî:	Dervîş-sıfât ve âdemî-hilkat... (Solmaz, 2018, 102).
Ülfeti:	... çarsû-yı mahabbette âşık-pîşe ve zâviye-i mürüvvetde sâhib-endîşe... (Solmaz, 2018, 106).
Vezni:	Aslında şûh-tab u hoş-sohbet esnâ-yı musâhabetde etvâr-ı acibe ve evzâ-ı garîbesinden bî'l-küllîye hazz olunur (Solmaz, 2018, 295).
Yetim Ali Çelebi:	Hadd-ı zâtında dervîş-sıfât ve âdemî-hilkat kimesne imiş (Solmaz, 2018, 306).
Yümnî Beg:	... hulki-azîm ile makbûl-i cumhurdur (Solmaz, 2018, 92).
Zâyî:	...dervîş-meşreb ü pâk-mezheb... (Solmaz, 2018, 207).
Zafî:	Dervîş-nihâd u hûb-nijâd olmagın... (Solmaz, 2018, 207).
Zihnî:	...hüsn-i hulki cemildür (Solmaz, 2018, 159).
Zihnî Beg:	... ahlâk-ı pesendide ile mevsûfdur (Solmaz, 2018, 160).
Zünnûn:	... hadd-ı zâtında dervîş-siret ü âdemî-hilkat olduğu... (Solmaz, 2018, 161).

SONUÇ

Görüleceği üzere şairlerin hâl tercümelerinin çoğu onların manevi yönüyle ilgilidir. Bunda klasikleşmiş tezkire geleneğinin etkisi olmakla birlikte kalıplaşmış Osmanlı yaşam tarzının etkisi de vardır. Osmanlı'nın kuruluşunda tasavvufun yaşatıldığı tekkelerin ve mensuplarının etkisi malumdur. Toplumun ahlaki boyuttaki yapılanması tasavvuf, tekke ve tekke mensupları üçgeninde oluşmuştur. Tezkiredeki bazı şairlerin temiz itikatlı, saf ya da dervîş ahlakına ve özelliklerine sahip olarak tanıtılması bu durumun sonucudur.

Maddi hâl tercümelerinin sayısı oldukça azdır. Bunlar vücutta meydana gelmiş belirgin değişikliklerle ilgilidir. Kaşî hilal, haste-sıfat, bir gözi kör, nahîf ü bî-cân ve zaif maddi hâl tercümeleri yapılırken kullanılan ifadelerdir.

Ahdî hâl tercümelerinde iki farklı yol benimsemiştir. Bazı şairler hakkında kesin ve kati hükümler verirken, bazıları hakkında duymuşluklar ya da toplumun genel yargılarıyla yorumlar yapar. Bu durum muhtemelen Ahdî'nin bazı şairleri bizzat tanımalarının, bazılarıyla yakın temas hâlinde olmasının, bazıları da hiç tanımamış olmasının sonucudur.

KAYNAKÇA

- Aça, Mehmet ve diğerleri (2009). *Başlangıçtan Günümüze Türk Edebiyatında Tür ve Şekil Bilgisi*. İstanbul: Kriter Yayınları.
- Akün, Ömer Faruk (1988). "Ahmed Ahdî b. Şemsî-i Bağdâdî". *İslam Ansiklopedisi*. (c. 1, 509-514). İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.
- Canım, Rıdvan (2014). *Divan Edebiyatında Türler*. Ankara: Grafiker Yayınları.
- İsen, Mustafa (2011). *Şair Tezkireleri*. Ankara: Grafiker Yayınları.
- İsen, Mustafa (2015). *Eski Türk Edebiyatı El Kitabı*. Ankara: Grafiker Yayınları.
- Kiremitçi, Ferdi. (2015). Klasik Türk Edebiyatında Öğretici Eserler: Tanım, Tasnif, Örnek Metin. *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, S. 54, s. 313-352.
- Musalı, Vüsale (2011). Ahdî Bağdâdî'nin Gülşen-i Şu'arâ'sının İlmî Tenkidi Metni. *Turkish Studies*, S. 6/2, s. 681-688.
- Pala, İskender (1999). *Divan Edebiyatı*. İstanbul: Ötüken Yayınları.
- Solmaz, Süleyman (2005). *Ahdî ve Gülşen-i Şu'arâsı (İnceleme - Metin)*. Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Yayınları.
- Solmaz, Süleyman (2018) *Ahdî ve Gülşen-i Şu'arâsı (İnceleme - Metin)*. <http://ekitap.kulturturizm.gov.tr/Eklenti/56733,ahdi-gulsen-i-suarapdf.pdf?0> (07.10.2018).
- Şentürk, Atilla ve diğerleri (2015). *Eski Türk Edebiyatı Tarihi*. İstanbul: Dergâh Yayınları.
- Yılmaz, Ali (1991). Tezkirelere Göre Divan Edebiyatı İsimler Sözlüğü. *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, S. 31, s. 491-500.